

“Kapitalizmin Krizi ve ıkış Olasılıkları”

Elektrik Mühendisleri Odası (EMO) İmir Şubesi’nin düzenlediği “Kapitalizmin Krizi ve ıkış Olasılıkları” başlıklı çevrimiçi söyleşide konuşan Gazeteci-Yazar Ergin Yıldızoğlu, tarih boyunca yaşanan kapitalizmin yeni “canavarlar” üreterek krizleri aştığına vurgu yaparak, tarihi işçi hareketinin ve sosyalistlerin geliştireceği yeni mücadele dinamiklerinin şekilendireceğini ifade etti.

EMO İmir Şubesi’nin Gazeteci-Yazar Ergin Yıldızoğlu’nun katılımıyla düzenlediği “Kapitalizmin Krizi ve ıkış Olasılıkları” başlıklı çevrimiçi söyleşi, 24 Şubat 2023 tarihinde gerçekleştirildi. Etkinliğin açılışında konuşan EMO İmir Şubesi Yönetim Kurulu Başkanı zgr Tamer, kapitalizmin deprem afetinin felakette evrilmesindeki etkisinin göz ardı edilemeyeceğiniz vurgu yaparak, şöyle devam etti:

“Depremi etkilediği bir bölgede, tüm uzmanlar tarafından yakın bir dönem içinde büyük bir deprem olacağı, olası sonuçları, bu sonuçlardan korunmak için alınması gereken önlemler ve deprem sonrasında nelerin yapılması gerektiği ayan beyan ortada olmasına rağmen, mevcut iktidarın Kanal İstanbul gibi öncelikleri arasında yer almaması ve tüm bu konularda yaşanan zafiyet, kapitalizmin, yaşanan felaketin ana etmenlerinden biri olduğunu ortaya koymaktadır.”

Tamer, Yıldızoğlu’nu tanıtmasının ardından sözü kendisine bıraktı. Dışsal etkilerle vurgu yapan görüşlere rağmen, krizlerin kapitalizmin iç dinamikleri tarafından oluşturulduğuna ve dışsal koşullar bu i dinamikler üzerinde etki yaptığına dikkat çeken Yıldızoğlu, konuşmasını söyle sürdürdü:

“rneğin, son dönemde sık sık konuştuğumuz küresel ısınma ve bununla beraber gelen yangınlar, sel felaketleri aslında dışsal etki gibi kapitalizmi etkilemekle birlikte, aslında

kapitalizmin insan toplumu ve doğa üzerinde yarattığı aşınmanın sonucu. Deprem felaketinin bu kadar büyük bir boyuta ulaşması. Tabii ki depremi engellemek mümkün değil ve belki de kapitalizmle bir alākası yok; ama depremin sonuçlarının kapitalizmin rant ilişkileriyle, kār ilişkileriyle doğrudan bağlantısı var. Dolayısıyla burada dışsal ilişkiler yok değil, bunlar kapitalizm tarafından tetiklenirler ve kapitalizmin süreçleri üzerinde hızlandırıcı etkiler de yaparlar. Bu bağlamda, kapitalizmi bir ekonomik ilişki olarak görmüyorum; bundan öte bir şey, bir üretim tarzı olarak düşünüyorum. Bunu kapitalizmin tarihinin uzun ve kısa dönemli dalgalarıyla beraber değerlendirince de ikinci varsayımı benimsemeyi tercih ediyorum; kriz eğilimleri içseldir, kapitalizm üretim tarzının var oluş halleridir.”

“Kapitalizm, küresel meta ilişkileri içinden, devletlerarası bir sistemin içinden doğdu. Devletler sistemini düzenleyen hegemonya ilişkileri de bu doğuşa eşlik etti” ifadeleriyle kapitalizmin tarihine değinerek konuşmasını sürdüren Yıldızoğlu, kriz kavramının kökenine ilişkin de bilgi verdi.

Sermaye birikim sürecinin sürdürülmemesi durumunda kapitalizmin bir varlık-yokluk sorunuyla karşı karşıya kalabileceğini anlatan Yıldızoğlu, şöyle devam etti:

“Sermaye birikim sürecinin sürdürülmesi için ne gerekiyor? Kabaca 3 nkoşul saptayabiliriz; bir, artık değer üretiminin srekliyiği ve bunun fiyatlar, biçimler düzeyindeki ifadesi olan kār oranlarının yeterli düzeyde olması gerekiyor. İkincisi, bu süreci taşıyacak fiziki ve teknolojik kurumsal bir altyapının -bunun içinde iletişim, ulaşım, enerji, sağlık, eğitim var- mülkiyet ilişkilerinin, hukuki kurumların -disiplin, cezalandırma rejimlerinin- genel olarak uyumlu ve yapısal şekillenmenin varlığı güvence altında olmalıdır. Bu da yeterli değil; üçüncüsü, bu yapısal şekillenmeyi doğal kabul ederek içinde yaşayacak, çalışacak, üretim yapacak insanların duyarlılıkları da bir şekilde güvence altına alınmalıdır. Yani kültür ve ideoloji de sermaye birikim sürecini destekleyecek biçimde şekillenmelidir.”

Kār retim kapasitesinin düşmesiyle sermaye birikim sürecinin yavaşladığını anlatan Yıldızoğlu, “Ancak, kār

oranlarının düşmesi içseldir, karşıt eğilimlerle birlikte var olur. Bu karşıt eğilimler kriz dinamiklerini sınırlayabilir, yavaşlatabilir, hatta bir süre için erteleyebilir ama yalnızca bir süre için; çünkü dinamikler kesin ve kalıcıdır ve üretim tarzının aslında var oluş halleridir. Bu anlamda her kriz, yani yapısal uyumla birlikte, duyarlılıklarla birlikte, teknolojik zeminiyle beraber bir bütünsellik içinde düşündüğümüzde, her zaman o kapitalizmin son krizidir. Kriz dinamikleri bir müddet sonra tükenirler ve kapitalizm o krizi aşamaz; aşabilmesi için başka bir kapitalizmin şekillenmesi gerekir” diye konuştu.

Krizi aşmak için son 40 yılda “küreselleşme”, “teknolojik devrim” gibi farkı adlarla sunulan eğilimlerin geliştirildiğine değinen Yıldızoğlu, “Sermayenin dolaşımını optimize etmek için dikey ve yatay entegrasyon ise, lojistik ya da jeo-ekonomik sorunlar yaratır, süreçteki kırılğanlıkları arttırır. Bir karşıt eğilim mutlaka kendi çelişkileriyle ve sorunlarıyla beraber geliyor karşımıza. İşçi ücretlerini düşürerek emek maliyetini azaltmak da bir başka karşıt eğilim; ama bu, işçi sınıfının tüketim kapasitesi üzerinde olumsuz etki yapıyor, talep yetersizliği sorununa yol açıyor. Bu eğilim hemen kapasite fazlası aşırı üretim sorununa dönüşmeye başlıyor. Talep yetersizliği sorununu kredi araçlarıyla, finansal araçlarla kapatma eğilimi de finansal sistemi giderek zayıflatıyor” dedi.

1980’lerde IMF yapısal uyum programları ve Avrupa Birliği kapsamında Kopenhag Kriterleri ile krizin aşılmaya çalışıldığını ifade eden Yıldızoğlu, konuşmasını şöyle sürdürdü:

“Serbest piyasa kültü alabildiğine ilerledi, ‘Serbest piyasaya göre düzenlenmelidir insan hayatı’ gibi bir sav egemenlik kazandı ve bütün karşıt eğilimleri serbest bırakmayı

amaçlayan neoliberalizm, ideolojik ve kültürel alanda postmodernizm düşüncesi ve ona paralel kendi bedenlerine, hazlarına odaklı, kısa dönemci bireylerin hedonist tüketim tarzı olarak karşımıza çıktı. Reklamların bile 80’lerden itibaren şekli değişti. Daha önce, özellikle 50-60-70’lerde metaların işlevselliğini kurgulayan reklamlar, örneğin 80’lerden sonra giderek artan oranda metaların işlevlerinden bağımsız olarak, mutluluk ve haz getireceğini vurgulayarak, vaat ederek satmaya başladılar. Bir başka karşımıza çıkış tarzı da yine kültürel ve ideolojik bir boyut olarak geldi. ‘Bütün bunlar bir doğal evrimin sonucudur, önünde durulamaz. Küreselleşme artık yeni bir dönemdir ve bundan sonra hep küreselleşilecektir’ ve hatta bir ara, 80’lerin sonunda ‘Tarihin sonu’ gibi bir iddiayla da karşı karşıya kaldık”

Neoliberalizm Tükendi

Her kriz sonrası yeni bir “kapitalizm” şekillendiğini ifade eden Yıldızoğlu, 1945-1970 yılları arasının 30 altın yıl diye nitelendirildiğini hatırlatarak, “1945’ten sonra fordizm, bant sistemi, yeni finansal araçlar, IMF ve Dünya Bankası gibi yapılandırma- lar yeni bir kapitalizmin başlangıcı- na neden oldu. 1875’e kadar yeni bir kapitalizm gelişme dönem yaşadık. Sonra kriz eğilimlerinin güçlenmeye başlamasıyla birlikte yeni bir döneme girdik” diye konuştu.

80’lerde başlayan düzenleme çabasının ise 2006-2008 yıllarında tükendiğine işaret eden Yıldızoğlu, “Krizi erteleyen neoliberalizm, finansallaşma gibi mekanizmalar artık işlemiyor” dedi. Akademisyenlerin ve siyasetçilerin kapitalizmin yeni dönemine uyum sağlamakta zorlandığını ifade eden Yıldızoğlu, “Sol hareketin de bunun bir parçası olduğunu söylemekte bir zarar görmüyorum, çünkü sol hareket de hâlâ neoliberalizmle mücadele et-

mekle meşgul. Halbuki neoliberalizm bir önceki dönemin düzenleme aracıydı. Şimdi çürüyen, yok olan, işlevini gittikçe kaybeden bir kriz yönetim biçimi olarak karşımızda duruyor. Yeni arayışlar var; bunlara göre mücadele etmeye çalışmak gerekiyor” ifadelerini kullandı.

Yeni Mücadele Dinamikleri

Geçmişe bakıldığında krizden çıkış için basit bir formül olamadığının görüldüğüne dikkat çeken Yıldızoğlu, “Engels’in bir yerde tarihin yönüne ilişkin ifade ettiği gibi, herkes kendi çıkarı için savaşır, sonra tarih bunların bir sentezi olarak kendi bildiği yönde gider. Gerçekten bu çıkışın da ne taraftan ne yöne doğru çıkacağını bilmek mümkün değil. Ancak, kendini tekrarlayan bazı özelliklere işaret etmek mümkün. Birincisi, savaşlar oluyor, hegemonyacı değişmeye zorlanıyor. İkincisi, işçi hareketi, sınıf mücadelesi sertleşirken, kapitalizmin, bir anlamda modernitenin karanlık yanı diye ifade edilen ırkçılık, milliyetçilik, gerçekte faşizm ya da faşizan eğilimler öne çıkmaya başlıyor. Dolayısıyla çok büyük bir karışıklık içinde çok sert biçimler kendini göstermeye başlıyor. Bunları da günümüzün özelliği olarak görmek mümkün” diye konuştu. Kapitalizm krizlerinin tarih boyunca “canavarlar” ürettiğine vurgu yaparak, sözlerini şöyle tamamladı:

“Sürecin nasıl olacağını bilmek mümkün değil ama şekillenmesinde ağırlık sahibi olmak mümkün. Bu da emekçilerden ve işçi hareketinden yana olanların, sosyalistlerin, işçi hareketinin dinamikleriyle yakından ilişkilmesini, mücadelenin yollarını bulmalarını ve önerilerini geliştirmelerini gerektiriyor. Bu önerilerin hayata geçip geçmeyeceği esas konu değildir. Bu önerilerin yaratacağı basınç tarihin şekillenmesinde etkili olabilir.”